

menej koinické, ako keby tam stál jeho írečito slovenský variant Martin Svätóajúnsky.

Za zmienku stojí ešte kapitolka *Studies on Hungarian Neo-Latin Literature outside the Current Borders of Hungary* (s. 92 – 93). Aj tu sa prejavuje ono habkanie medzi determináciou etnickou a historicko-geografickou, medzi Magyarországom a Hungariou. Čo sa týka územia Slovenska, spomína sa tu výlučne vydavateľstvo Kalligram, ktorého chvályhodné aktivity sa rozvíjajú od r. 1992, a ako bádateľ iba Zoltán Csehy, „an acknowledged expert of Neo-Latin erotic poetry, and an excellent translator of Beccadelli and the Latin poems of Petrarca“. Pri všetkej úcte voči Z. Csehymu a úprimnej radosťi z jeho úspechov, ktorú umocňuje fakt, že patríim medzi jeho učiteľov na bratislavskej klasickej filológii, predsa len si nemôžem pomôcť, ale ide o nie celkom vyvážené údaje. Neprispeľ k bádaniu uhorskej novolatinkej literatúry podstatne väčším dielom môj učiteľ Miloslav Okál svojimi vydaniaťi na úrovni vysokého vedeckeho štandardu? Okál sa narodil ešte v Uhorsku v turčianskych Slovanoch (1. decembra 1913), podobne ako do knihy zaradený o tri roky mladší Ferenc Csonka z Kamenice nad Hronom, ktorému sme aj na Slovensku vďační za moderné vydanie celého diela košického humanistického básnika Jána Bocatia. Aj keby publikácia nezaradila do svojej záujmovej sféry Okálove edície Rakovského či Koppaya – ide zrejme o „slovenský humanizmus“, ktorý v sérii „Austrian, Czech, Moravian, and Polish humanism too“ (s. 75) akýmisi nedopatrením vypadol – rozhodne sa mal vziať na milosť aspoň jeho Rubigallus a Purkircher (ten vyšiel v Akadémiai Kiadó r. 1988).

Samozrejme, sú to viac-menej okrajové javy, takpovediac pehy na tvári tejto účelnej a poučnej publikácie. Poučnej pre nás aj v tom zmysle, že by sme si mali zasa z pozície nášho výskumu bližšie všimnúť takisto rodákov typu Alberta Molnára Szenciho. A tak tretím dôvodom, prečo vítame uvedenú publikáciu, je to, že v nej vidíme výzvu pripraviť podobnú pracovnú bilanciú aj pre sebareflexiu našej neolatinistiky či latino-slovakistiky. Stoja pred ňou dôležité

úlohy, ktoré zvládnuť predpokladá spojenie dosiaľ roztrieštených síl. Kvôli objektivitve podotýkam, že sľubný priestor realizovať tieto ciele sa teraz otvára napríklad aj v bratislavskom vydavateľstve Kalligram.

Daniel Škoviera

STUDIA NEOLATINA. ROZPRAWY I SZKICE DEDYKOWANE PROFESOR MARII CYTOWSKIEJ. Mieczysław Mejor, Barbara Milewska-Ważbińska [edd.]. Warszawa, 2003. 201 s.

Poľská klasická filológia vedela prispieť v každom období k rozvoju európskej vedy výkonmi pozoruhodných tvorivých osobností. V tejto plejáde mužov i žien patrí naozaj dôstojné miesto emeritnej profesorky Varšavskej univerzity Marii Cytowskej, čo sa odráža aj v zborníku, ktorým jej životné jubileum oslávili poľskí kolegovia a žiaci.

Názov zborníka preberá titul jednej z jubilantkiných monografií. Aj *bibliografia* jej vedeckých prác za r. 1947 – 2003, ktorú zostavil M. Mejor (s. 7 – 24), výstižne dokumentuje, že ťažiskom Cytowskej bádania je novolatinická spisba tak v súvekom poľskom a európskom kontexte, ako aj vo vzťahoch k antickým vzorom a podnetom. Gravitačný bod jej výskumu predstavuje významný humanista Erazmus Rotterdamský: štyri komentované a kritické edície, ktoré vyšli v amsterdamskom monumentálnom reprezentatívnom súbore *Opera omnia* pod egidou konzorcia akadémií vied, pätnásť prekladov jeho diel a desiatky erazmovských štúdií – to je skutočne jedinečný výkon. Jednako Cytowskej zásluhy nemožno redukovať na Erazma Rotterdamského. Z bibliografie, ktorá obsahuje 254 položiek, je zrejme, ako veľa priestoru venovala antickým autorom, antickým literárnym dejinám a najmä poľským latinským autorom.

Po bibliografii nasleduje sedemnášť príspevkov v abecednom poradí – okrem prvého,

ktorým je latinská štúdia Ludoviky Rychlewskej o básnikovi Šimonovi Simonidovi z Lvova a jeho drámy *Castus Ioseph* – Čistý Jozef, vydanéj r. 1587 (s. 25 – 36). Rychlewská ukazuje, ako autor ťaží z podnetov Euripidovho Hippolyta a Senekovej Phaedry. V záverečnej časti sa zaoberá Simonidovým jazykom, štýlom a metricou stránkou tejto biblickej hry.

Jerzy Axer sa v programovej štúdií *Neolatynistyka w systemie nauk humanistycznych – specyfika polska* (s. 37 – 45) zamýšľa nad očakávaniami, ktoré sa vkladali do prestíže novolatinských štúdií v Európe i v Poľsku od sedemdesiatych rokov minulého storočia. Konštatuje, že sa im nepodarilo dobyt' si pevné miesto v programoch poľských univerzít, a to pri súběžnej finančnej i spoločenskej marginalizácii klasických štúdií ústiacej do frustračného syndrómu znamená, že sa stráca spoľahlivá zásobárňa odborne zdatných ambiciózných bádateľov. Univerzitná neolatinistika dnes nemôže spočívať jedine na pleciah klasických filológov. Axer si dokonca kladie otázku, či to nemá byť radšej kulturologický než filologický študijný program. Za minulého režimu sa ako krypto-opozičné vnímalo vlastivedné bádanie; latinskosť totiž vyjadrovala stotožnenie so západnou kultúrou v protiklade k *Slavia Byzantina* na čele s jej moskovským centrom. Tento postoj, dnes anachronický, vystriedalo u mladšej generácie vedomie, že novolatinská literatúra je zaujímavá ako istý archetyp novo budovanej európskej jednoty. Autor vidí lepšie perspektívy neolatinistiky v type interdisciplinárneho štúdia, ktoré nebude príliš tesne viazané na klasickú filológiu, no pritom splní úlohu udržať vitálny kontakt s pramennými textami aj v generácii bádateľov, ktorá až katastrofálne prestala rozumieť ich jazyku. Novolatinské štúdiá sa nesmú stať akýmsi exkluzívnym klubom, ale majú sa prihovoriť čo najširšej komunite – uzatvára J. Axer svoj nanajvyšš podnetný príspevok.

Ďalší autori riešia napospol čiastkové otázky kultúrno-historické, interpretačné a najmä žánrovo-typologické. V zaujímavej hermeneuticky orientovanej štúdií *Dwie glosy do Enchiridionu Erazma z Rotterdamu* (s. 79 – 94)

akcentuje Juliusz Domański christocentrické zvnútornenie ako hlavný postulát uvedeného diela a ilustruje ho na pojmoch *caeremoniae*, *studium*, *transformatio* a pod.; v druhej časti príspevku načrtáva úlohu antickej vzdelanosti označenej ako *bonae litterae* či *antibarbari* v Erazmovom zápase o autentické kresťanstvo.

Pokiaľ ide o tematiku žánrov, na prvom mieste figuruje javisková produkcia, ktorú pripravil dvorný básnik a majster francúzskej Pléiade Jean Dorat, keď r. 1573 prišla poľská delegácia do Paríža pre Henricha de Valois, kandidáta na poľský trón – túto politicko-umeleckú udalosť približuje Izabela Bogumił v štúdií *Ioannes Auratus o widowisku na cześć Henryka Walezego* (s. 47 – 60). Józef Budzyński v štúdií *Retoryka w szkole śląskiej XVII wieku* (s. 61 – 77) inštruktívnym spôsobom predstavuje didaktiku rétoriky v kontexte dobového hesla „sapiens atque eloquens pietas“ a dominujúceho ciceronianizmu; jeho zistenia sa zaraďujú do rámca stredoEurópskeho štandardu; špecifikom sú iba protagonisti. Zofia Głombiowska sa v príspevku *Melius et sonantius. O budapeszteńskim kodeksie Fannietum Filipa Kallimacha* (s. 95 – 103) zaoberá kryštalizovaním definitívnej redakcie elégií významného taliansko-poľského humanistu, historika a diplomata. V článku *W mozaice wariantów, czyli słowo o Foricoenach Jana Kochanowskiego* (s. 105 – 114) Albert Gorzkowski si zo šiestich typov epigramov v uvedenej zbierke prominentného latinského básnika (sú nimi: kvázirozhovor s adresátom, paródia epitafu, portrétový epigram, epická fraška, panegyrický epigram, epigram založený na slovnej hre) vyberá pre rozbor jeho kvázidialogické básne a kriticky sa venuje ich topike i štylistike. Ukážky sprevádza rýmovaným (!) poľským prekladom. Zaujímavý článok Mieczysława Mejora *Książę Mikołaj Radziwiłł przy grobie Cyserona, czyli mistyfikacja i suplementacja jako sposoby recepcji antyku w XVI-XVIII w.* (s. 115 – 127) vychádza zo správy, ktorú knieža zaznačil v denníku z púte do Svätej zeme, že na ostrove Zakynthos navštívil Ciceronov hrob; autor príspevku ukazuje, ako dlho ostal fiktívny hrob predmetom seriózných

úvah, a dodáva, že falzá, mystifikácie a doplnenia nie sú cudzie ani novej dobe, obzvlášť pri archeologických artefaktoch, no patrí sem aj Nodotova „rekonštrukcia“ Petroniovoho románu *Satyricon* (1693), nápis na spone *fibula Praenestina* údajne zo 7. stor. pred n. l., podozrivý je najstarší latinský literárny papyrus z Herculeana, obsahujúci vysoko cenenú báseň o víťazstve pri Actiu údajne z Augustovej éry či nález papyrusu z Qasr Ibrim s elégiou Cornelia Galla, jedným z dávnych deziderát klasických filológov. V závere autor pripomína kultúrne pozitívum aktívité tohto typu, ktoré sú však z hľadiska vedy, samozrejme, neakceptovateľné. V menej brizantnom, skôr prehľadovom príspevku vysvetľuje Teresa Michałowska *Integumentum* (s. 129 – 136) ako termín a produkt literárnej vedy latinského stredoveku v súbehu s výrazmi *involutrum*, *narratio fabulosa*, *allegoria*, *sensus litteralis vel historicus, moralis, spiritalis, anagogicus*. Barbara Milewska-Ważbińska v cennej štúdií *Kwiatcezek nogą śmierci podeptany, czyli o recepcji pewnego motywu* (s. 137 – 146) predstavuje subtilný dialóg a hru s antickými motívami v poľských epitafoch Mikołaja Sępa-Szarzyńskiego; paralely ich obrazov sa dajú nájsť u rímskych básnikov Vergília, Statia, Catulla, v Palatínskej antológii, ale aj u Kochanovského a u talianskeho humanistického básnika Giovanniho Cottu, na ktorého Sęp podľa presvedčivej argumentácie autorky reagoval tvorivým spôsobom tak v rovine verbálno-poetickej, ako aj obrazovo-emblematickej. Na emblém ako typický žáner renesančného humanizmu sa sústredila Joanna Rostropowicz v príspevku *Hrabiego Georga von Oppersdorffa z Głogówka księgi emblematyczne* (s. 147 – 157); prevláda v nich moralita a smútočná nôta, vyžaruje z nich rekatolizačná horlivosť hornosliezského autora, ktorý študoval okrem iného v Olomouci. Protestantskú epiku v jej dobovom kontexte i s antickým pozadím, ktorým je najmä Vergilius, predstavuje Krystyna Stawecka v skici *Radivilias Jana*

Radwana (s. 183 – 188); tento epos v štyroch knihách ospevuje boje medzi litovským a moskovským kniežatstvom v 16. storočí.

Recepciu antiky v novej poľskej literatúre dokladá príspevok Jadwigy Rudnickej *Norwid o Sokratesie* (s. 159 – 166). Využitie vybraných gréckych autorov nie v umeleckej literatúre, ale v latinskej filológii demonštruje Jerzy Starnawski v článku *Odwołania do Homera, do Pindara, do Platona i do Arystotelesa w komentarzu Adama Naruszewicza do Tacyta Dziel wszystkich* (s. 177 – 181).

Z neofilologických pozícií prispela do jubilejnej mozaiky Teresa Szostek pohľadom na poľsko-česko-nemeckú kultúrnu synergiu na pôde stredovekého Sliezska *Unia kulturalna na średniowiecznym Śląsku* (s. 189 – 197). Michał Spandowski v príspevku *Druki liturgiczne diecezji lubuskiej* (s. 167 – 176) okrem charakteristiky breviárov, misálov, sekvencií prináša aj ukážkové reprodukcie. Wacław Uruszczak a Henryk Bułhak v krátkom príspevku *Litterae conventuales ignotae. Przyczynek do bibliografii polskich druków urzędowych XVI wieku* (s. 199 – 201) registrujú štyri tlače z krakovskej officíny Hieronyma Wietora (r. 1523 – 1525).

Jubilejný zborník je zaujímavý pre literárnovedný výskum na Slovensku nielen vzhľadom na osobnosť M. Cytowskej a slovensko-uhorský kontext jej diela, ale takisto obsahovo a metodologickou podnetnosťou viacerých príspevkov. Aj z redakčnej stránky dosahuje vysoký štandard; chýb registrujeme zanedbateľne málo, najčastejšie ide o zalomenia elegických distichov (napr. na s. 55 sa použilo ich zaužívané grafické členenie na verše čisto hexametrické, naopak na s. 57, 76, 99, 109 alebo 157 grafika nesignalizuje, že ide o elegické dvojveršia). Menný register by určite ešte zvýšil hodnotu tohto zborníka, ktorý ako celok dokladá integratívne siločiarly neolatinstiky zotrúvajúcej na svojej filologickej báze.

Daniel Škoviera